

MLINAR

1. UVOD

Obravnava družbenih sprememb, ki vodijo v nastajanje postindustrijske, posfrodisične, postmoderne družbe. Različni pogledi na spremembe – kolaps?, vsekakor pa gre za razpad določene časovno-prostorske organiziranosti družbe.

Teritorialnost v klasičnem smislu izgublja na pomenu:

- bližina ni več pogoj za povezanost (podobnost) in vice versa
- večja mobilnost – težje določljiva teritorialna pripadnost, odprava prostora kot ovire, izguba zaščitne funkcije prostora, “globalni vdor”, “brekrajevni svet”
- ubikviteta – vseprisotnost
- izguba suverenosti nacionalne države – rušenje teritorialnih hierarhij

Relativizacija pomena tradicionalnih skupnosti – razpad določenega prostorskega reda. Mlinar razvije koncept “enotnosti procesov globalizacije in individualizacije”, ki poskuša razumeti dinamiko teh sprememb na mikro (akter) kot makro (okolje) ravni. Glej shemo v knjigi!! Poanta pri tem je, da gre za dva soodvisna procesa, le da se dogajata vsak na svojem nivoju.

2. SOCIOLOŠKA KONCEPTUALIZACIJA PROCESOV INDIVIDUACIJE IN GLOBALIZACIJE V PROSTORU

Individualnost (individacija) ima dvojni značaj, in sicer na enem nivoju pomeni:

- neodvisnost – vprašanje povezanosti
- različnost – vprašanje lastnosti (določenega razmerja, logika množič)

2. 1. RAZSEŽNOSTI KONCEPTA INDIVIDUACIJE

Ko govoimo o individualizaciji imamo v mislih oba pomena.

Steve Lukes – avtonomija/zasebnost/samouresničevanje

James Miller – individualizacija je process, v katerem ljudje postanejo samozavedni, avtonomni in razločljivi

Individualizacija na individualni ravni je individualizacija

2. 1. 1. INDIVIDUACIJA KOT MEDGENERACIJSKA SPREMEMBA IN DIVERZIFIKACIJA GLEDE NA POREKLO

- kaže se v vnaprejšnji določenosti posameznika glede na poreklo prejšnje generacije – večje kot je le-to, manjša je stopnja individualizacije
- vpliv mobilnosti (družbene, medgeneracijske, teritorialne) – višja mobilnost, praviloma višja stopnja individualizacije
- po več kriterijih kot akter odstopa, večja je stopnja individualizacije

2.1.2. INDIVIDUACIJA KOT ZMANJŠEVANJE DOLOČENOSTI NA PODLAGI TERITORIALNE PRIPADNOSTI

- vprašanje določenosti akterja glede na izvorni prostor iz katerega prihaja; večja stopnja določenosti, nižja stopnja individualizacije
- DANES: vloga (avtonomija) posameznika ali družbene skupine v kontekstu radikalne časovno prostorske zgostitve (time-space compression). Akter vstopa v mnogo odnosov odvisnostibz vedno več akterji, vendar je od vsakega posameznika

vedno manj odvisen (Simmel). Ta koncept, ki velja na ravni posameznika lahko apliciramo tudi na raven regije ali države: A. D. King: "Izdvajanje iz nacionalnih držav"

2. 1. 3. INDIVIDUACIJA KOT POVEČEVANJE RAZNOVRSTNOSTI ČASOVNO PROSTORSKIH POTI

Haergstrand je raziskoval "življenjske poti v času in prostoru". Metodološko se je lotil stvari tako, da je primerja vzorce prostorske mobilnosti v času. Ugotovil je, da se pojavlja vedno večja stopnja raznovrstnosti časovno – prostorskih poti, ergo vedno večja individuacija. Govorili bi lahko celo o "novi fleksibilnosti" v postfordistični družbi. Praviloma je raznovrstnost oziroma fleksibilnost č-p poti višja med višjimi sloji. Stopnja raznovrstnosti časovno prostorskih poti je pa še odvisna od razsežnosti prostora, števila akterjev itd.

Najvišja stopnja individuacije predpostavlja najvišjo globalno integracijo.

2. 1. 4. INDIVIDUACIJA KOT POVEČEVANJE KONTROLE IN ZMANJŠEVANJE NAKLJUČNOSTI VPLIVOV IZ OKOLJA

Uveljavljanje identitete akterja predpostavlja, da le-ta uveljavlja EDINSTVENA MERILA SELEKTIVNOSTI v odnosu do fizičnega. Večja kot je selektivnost, večja je stopnja individuacije.

2. 1. 5. INDIVIDUACIJA KOT POVEČEVANJE AVTENTIČNOSTI IZRAŽANJA IDENTITETE

- gre za vprašanje posrednega ali neposrednega vključevanja v system

a)Čim bolj posredno se identiteta akterja uveljavlja prek posrednikov in predstavnikov, tem manjša je verjetnost, da se bo uveljavila v svoji celoviti, avtentični obliki

b)Možnost uveljavljanja akterjeve identitete je manjša, čim bolj le-ta odstopa od povprečja ali se razlikuje od okolja.

- primer EDINSTRVENE OSEBNOSTI – ni posrednikov, nenadomestljivost

-posredna/neposredna predstavništva; v posrednih je posameznik obravnavan bolj kategorialno kot individualno

TERITORIALNE SKUPNOSTI: s povečevanjem konfliktno navzven se povečuje notranja homogenizacija – pritisk k avtonomnosti in stigmatizacija; primer manjšin, praktično kakršne koli skupnosti, ki je na primer vojno napadena

2. 2. RAZSEŽNOSTI KONNCEPTA GLOBALIZACIJE

globalizacija (splošno): razširjanje determinacijskih okvirjev družbenega dogajanja, tako da se le-ti izenačijo s svetom kot celoto

- vprašanje mikro-makro povezav ter večnivojske analize problemov

Robertson:

- globalizacija kot oblika dvojnega procesa, ki vključuje univerzalizacijo partikularnega in partikulacijo univerzalnega – napetost med kulturno homogenizacijo In kulturno heterogenizacijo

- robertsonov model (glej str. 25): poskuša pojasniti koncept globalizacije glede

na 4 točke (nacionalno državo, svetovni družbeni sistem, jaz, človeštvo).
Vprašanje "pojavljanja sveta kot celote" – a) model svetovnega reda /
b)flexibilnost "celote"

Boulding: Kakšni sistemi sestavljajo današnji svet? – fizični, biološki, družbeni, politični itd.

2. 2. 1. GLOBALIZACIJA KOT POVEČEVANJE MEDSEBOJNE ODVISNOSTI V SVETOVNEM MERILU

Širjenje prostorskih okvirjev mesebojne odvisnosti dogajanja pa tudi intenzitete te odvisnosti na podlagi komplementarnosti razlik in teritorialne delitve dela (dejavnosti v majhnem kraju lahko dosežejo svetovne učinke)

- koncept ZGOŠČANJA: (posledica razvoja tehnologije)ni več mogočd izolirano reševati probleme, višja kot je stopnja globalizacije, težje je to. Globalizacija je najvišja stopnja inkluzivnosti in totalitiziranja svetovnega prostora

2. 2. 2. GLOBALIZACIJA KOT DOMINACIJA IN ODVISNOST

- Koncept medsebojne odvisnosti zakriva dominacijo in odvisnost.
- Globalizacija se uveljavlja na 2 načina
  - a)medsebojna odvisnost
  - b)dominacija metropolitanskega jedra na periferijo – povezanost z radialnimi vezmi????; igra z "ničelno vsoto" (zero-sum game) – več kot dobi center, več izgubi periferija

2. 2. 3. GLOBALIZACIJA KOT SVETOVNA HOMOGENIZACIJA

Širjenje univerzalnih standardov, ki nadomeščajo prejšnjo partikularno homogenost manjših teritorialnih enot. Uniformnost težnja po standardizaciji, enosmerna standardizacija (mcdonaldizacija, amerikanizacija)...

EU – primer homogenizacije evrope

2. 2. 4. GLOBALIZACIJA KOT PRERAZDELITEV (DOSTOPNOSTI) DO RAZNOVRSTNOSTI SVETA

Stopnja tega je tem večja, temvečji je delež svetovne raznovrstnosti, ki je prisoten ali dostopen v okviru posameznih teritorialnih skupnosti

2. 2. 5. GLOBALIZACIJA KOT PRESEGANJE ČASOVNE DISTANCE

- a)povezovanje dejavnosti z asinhronim ritmom delovanja (npr. borze, čeprav ne delujejo realnočasovno, je v bistvu borza na svetovnem nivoju nonstop v akciji)
- b)časovna vključnost oziroma širjenje delovanja posameznih služb v globalnih časovnih okvirih-> globalni čas, "just in time" – usklajevanje produkcijskih faz na različnih časovnih lokacijah

2. 3. MESEBOJNA POGOJENOST OBEH PROCESOV

več ali manj le enostranske razlage

globalizacija kot dominacija in izkoriščanje – rešitev iz tega je DISOCIACIJA (avtonomija z izločevanjem iz svetovnega sistema)

BIFURKACIJA na ravni nacionalne države, ki se

- a) toga In odmaknjena ne odziva na raznovrstnost ljudi na lastnem teritoriju

- b) premajhna ali prezaprta, da bi zajela pomembnejše zunanje determinante dogajanja znotraj nje

Posledice tega procesa so:

- DECENTRALIZACIJE – regionalizem (večja odzivnost na občane, večje izražanje lokalnih posebnosti)
- INTEGRACIJE – supranacionalizem, zahteve po regulaciji in varnosti (primer EU, manj suverenosti na ravni nacionalne države, večja avtonomija sistemov)

2. 4. RAZUMEVANJE IN RELEVANTNOST PROSTORA

2. 4. 1. PROSTOR IN SOCIOLOGIJA

Prostor je inherentna razsežnost družbenega življenja, kljub temu se ga ni upoštevalo v analizah kot takega.

- uporaba širokih znanj v prostorski sociologiji (soc dela, soc dužine, lingvistika...)
- nerazumevanje prostorsko/časovne dimenzije družbenega življenja Giddens)

- a) preveč splošno o prostoru
- b) poudarjanje ideološke razsežnosti tematike – apriorizem pri obravnavi
- c) konflikt med obsegom prostora in individuacijo – prostora vedno manj, individuacije vedno več!!!zapomni si to;

2. 4. 2. PROSTORSKO VEDENJ, TERITORIALNOST IN OSEBNI PROSTOR

“prizorišče” (Giddens): uporaba prostora tako, da določen kontekst za interakcije; širok pojem

“teritorialnost”: kot prostorska strategija, s katero je mogoče vplivati na vire in ljudi ter jih nadzorovati s tem ko nadzorujemo določeno ozemlje (vključiti/izključiti). Težnja akterja po tem, da NADZORUJE ali vpliva na ljudi, pojave in odnose, s tem da razmejuje in uveljavlja nadzor nad posameznim geografskim območjem – teritorijem. Teritorialnost vzpostavlja nadzor nad območjem.

Teritorialnost vključuje 3 medsebojne odnose:

- a) oblika opredelitve ali klasifikacije; tako da na podlagi območja določamo pripadnost stvari določeni kategoriji
- b) oblika komunikacije; npr. meja, znak itd.
- c) Prizadevanje po uveljavitvi nadzora nad dostopnostjo; težnja po vplivu na interakcije

Sack: teritorialnost – akt volje in je družbeno konstruirana

Človeški odnosi niso nekaj nevtralnega (teritorialnostkot oblika moči/ različne stopnje dostopa)

Altman in Chemers: “teritorialno vedenje

- mehanizem s katerim ljudje uveljavljajo željeno stopnjo odprtosti do drugih – človeška teritorialnost – 6 lastnosti, glej knjiga
- le eden izmed mehanizmov, ki jih uporabljamo za uravnavanje zasebnosti in dostopnosti
- teritorialnost omogoča, da smo za druge bolj ali manj dostopni

Altman; trije tipi teritorijev: primarni, sekundarni, javni

- teritoriji se razlikujejo po pomenih za tiste, ki jih posedujejo – tabelo 57 (obvezno pogledj!!)

PRIMARNI: so v lasti posameznikov ali skupine oz. jih le ti uporabljajo, drugi jih prepoznajo kot njihove, so pod razmeroma trajnim nadzorom in so osrednjega pomena za tiste, ki jih posedujejo, psihološka pomembnost – stvar identifikacije; spalnica, kmetija...

SEKUNDRANI: v primerjavi s primarnimi so manj ekskluzivni (ali inkluzivni, kak se pač čekira stvar), prihološko manj pomembni in pod manjšim nadzorom tistih, ki jih posedujejo. Konflikt med javno uporabo in zasebnim nadzorom (kriminal, ker ni “branljivega prostora”), možnost nevsiljivega navezovanja stikov na nevtralnem teritoriju - klub, ulica...

JAVNI: območja, v katerih ima skoraj vsakdo pravico do njihove uporabe, če le upošteva minimalna družbena pravila. So začasni in nimajo trajnega pomena za posameznikovo življenje.

Splošne funkcije teritorialnega vedenja oz. človekove teritorialnosti:

- 1) uveljavljanje osebne identitete – izraz med jazom in drugimi
- 2) uravnavanje družbenih sistemov – vključno z nadzorom nad viri

OSEBNI PROSTOR:

Sammers: območje z nevidno mejo, ki obkroža posameznikovo telo, za katerega je značilno, s drugimi vsiljevalci vanj nimajo vstopa

E. T. HALL (in ne vesoljček!!!): 4 prostorske cone:

- 1) Intimna cona
- 2) osebna cona
- 3) družbena c
- 4) javna c

Problem vdiranja v osebni prostor in distance – nižji družbeni sloj, nižja distanca (večja toleranca)

Vpliv informacijske tehnologije

2. 4. 3. ČASOVNO IN STROŠKOVNO-PROSTORSKA KONVERGENCA

Mlinar & Henry Teane: “dva zakona dostopnosti” – zelo pomembno!! zapomni si: težnja po neovirani dostopnosti do drugih ter težnja po nadzoru dostopnosti do nas

“upor prostora”: prostor kot omejitev v povezovanju ljudi (časovna in stroškovna distanca, nove tehnologije to zmanjšujejo)

“izohrana”: linija, ki povezuje točko z enako oddaljenostjo od izhodiščne lokacije (za razumevanje pogledj slikice v knjigi)

- krčenje prostora in distance: časovno prostorsko zgoščanje / zanemarljivost časa in prostora?? (brezčasnost)

Melvin Webber (od pravega Webra bratrančevega vnuka, ki je gej, posvojeni sin): vse več ljudi se zgošča v srednjih slojih, za katere je značilno, da imajo širok dostop do

informacij, tako da skupnost, ki ji "pripadajo" ni več skupnost določenega kraja, temveč "interesna skupnost", ki – v okviru družbe z razvitimi komunikacijami – ni nujno prostorsko koncentrirana, saj lahko vse bolj vstopamo v interakcije, ne glede na to, kje se nahajamo

Marshal McLuhan: "Globalna vas" – ker informacije potujejo hitreje kot poročevalci, skupnost fizično navzočih poročevalcev ni več potrebna

Alvin Toffer – "elektronska koča"; skoraj vse je mogoče odpraviti z doma (krepitev domocentričnosti/ dom kot središče družbe)

"Časovno prostorski kolaps – intenzivnejša verzija "krčenja sveta"

Prehod od industrijske k informacijski družbi:

- od osredotočenosti na promet ljudi in dobrin k tokovom informacij
- zmanjšuje se pome oddaljenosti
- Distance intensive interaction; povezave in dejavnosti, neobčutljive na razdaljo
- Footloose industries; prostorsko nevezane dejavnosti

ČASOVNO PROSTORSKA KONVERGENCA (D. G. Janelle):

- povpračne hitrost, se kraji med seboj zbližujejo ali oddaljujejo glede na čas potovanja ali komunikacije
- posledica uvajanja novih tehnologij oziroma načina potovanja (peš, kočija, vlak); zato ni linearna! Nenadni preskoki (str 48)
- divergence: primer, ko se kraja oddaljujea: npr prometni zamaški
- Forsstrom in Lorentzon: IMPLOZIJA URBANEGA SISTEMA: velika mesta izboljšujejo prometne storitve in čas potovanja bolj kot majhna mesta. Zato se med veliki mesti uveljavljaja konvergenca, med manjšimi pa divergenca.
- Telefon, gsm – popolna časovna konvergenca

Stroškovno prostorska konvergenca – primer pomembnosti nekaterih lokacij

Prostorsko-časovna konvergenca da, vendar ne za vse: have/have nots; privilegirani prostori; dostopnost, status

3. AVTONOMIJA IN POVEZOVANJE V RAZVOJNI PERSPEKTIVI

3. 1. INDIVIDUALNA AVTONOMIJA IN DRUŽBENI KONTEKST

- kako se posameznik osamosvaja iz tradicionalne v moderno družbo
- A. Schutz: world taken for granted – samoumevnost s katero jemljemo svet
- manjša kot je določenost pripadika glede na okolje, večja je individuacija. Gre za ločitev subjektivne sfere od zunanjega objektivnega sveta
- mesto; po eni strani rodi osamlejnost, je pa sfera ki krepi ustvarjalnost in individualnost
- skupinsko življenje temelji na izbiri
- "edinstvene točke presečišča" številnih skupin – raznovrstni vzorci vključenosti v skupine

3. 2. INDIVIDUACIJA NA RAVNI POSAMEZNIKA IN SKUPINE

- socializem; ideološko vključen posameznik, posameznika praktično ni; kolektiv,

obstoj avantgard
- kalupi legitimnega vključevanja v system
simbolna participacija
težnja po izražanju raznovrstnih potreb

3. 3. ZBLIŽEVANJE POSAMEZNIKA IN SISTEMA

fr. Revolucija; posameznik se začne vključevati v politično življenje ne le kot "pripadnik" ampak kot akter (z interesom lastnim), v lastnem imenu.

- Krepitev vzajemne občutljivosti: sistema do potreb posameznika kot tudi senzibilnost posameznika za dogajanje v širši družbi
- process demokratizacije in človekove emancipacije

- simbolno izražanje lojalnosti do sistema" ; npr "delavsko ljudstvo"

3. 4. INDIVIDUALNA AVTONOMIJA IN DEMOKRATIZACIJA V PROCESU GLOBALIZACIJE

a) vključevanje v širše mednarodne okvire; relativizira odvisnost znotraj sistema, izpodkopava monopolne položaje, povečuje izbiro alternativ in prispeva k individualni avtonomiji (simmerl: odvisno od vedno več ljudi, vendar vedno manj od posameznika)

b) širjenje prostorskih okvirov odvisnosti v procesu internacionalizacije in globalizacije lahko pomeni tudi odmikanje oziroma povečanje odtujenosti centrov politilne moči – težnje po centralizaciji odločanja, prostorska delitev na funkcije snovanja in odločanja, odnos dominacije

c) internacionalizacija in globalizacija utrjujeta univerzalne standarde; osamosvajata od nacionalne države - zblíževanje posameznikain globalne družbe ter slabitev (kontrolne) vloge vmesnih ravni

3. 5. LOKALNI PROBLEMI IN GLOBALNA ODVISNOST

- dezindustrializacija Z sveta/ industrializacija tretjega sveta

"paradigma odvisnosti" ; odvisnost 3. Sveta od Z sveta

- Wallerstein: "analiza svetovnega sistema"; jedro, semiperiferija, periferija

3. 6. FRAGMENTARNOST IN STRUKTURALIZEM

- nakladanje, da ni teorije...zastarelo